

JAROSLAV LOPOUR / 27. 1. 2017

Karel Lamač

Pro Karla Lamače byl film vším. Prakticky vším byl i Karel Lamač ve filmu. Jak na naší, tak i na evropské scéně se uplatnil jako režisér, scenárista, herec, producent, výrobce, střihač, textař, zpěvák, kameraman, vynálezce a především jako průkopník české němé kinematografie. Navíc byl jedním z prvních tuzemských tvůrců, kterým se podařilo výrazně etablovat také v zahraničí.

Narodil se 27. ledna 1897 v Praze do rodiny příležitostného tenoristy Karla Lamače staršího (1863–1938), jenž po svém starším bratrovi získal v roce 1920 první košířskou lékárnu. Lamačova matka Františka Prusíková – Lamačová (1860–1949) měla z prvního manželství dceru Františku. Mladý Karel Lamač byl již od dětství velmi aktivní. Zajímal se o studia farmacie, elektrotechniky, založil a dirigoval vlastní košířský orchestr, vyzkoušel si salónní kouzelnictví a ochotnické divadlo. Otec jej těsně před první světovou válkou vyslal na praktická studia do Drážďan k firmě Ernemann, kde se poprvé seznámil s filmovou technikou.

V průběhu první světové války měl pracovat jako frontový kameraman a u filmu zůstal i po skončení války. Dopracoval se až na technického ředitele laboratoří filmové společnosti Excelsiorfilm. Již roku 1919 začal v kinematografii pracovat i tvůrčím způsobem jako herec (zejména v rolích milovníků), režisér a scenárista. Záhy vytvořil s herečkou Anny Ondrákovou, kameramanem Ottou Hellerem a scenáristou Václavem Wassermanem takzvanou silnou čtyřku českého filmu. Právě Ondráková se současně stala Lamačovou častou partnerkou před filmovými kamerami.

Během dvacátých let se objevil například jako Jiří v Majerově *Magdaleně* (1920), sochař Šalda v dramatu Josefa Rovenského *Setřelé písmo* (1920), Ješek Dražický z Lomu a Střehova ve fantastickém snímku *Příchozí z temnot* (1921) Jana S. Kolára, Dr. Jiljí Dubín v dalším Kolárově dramatu *Mrtví žijí* (1922), učenec Drtichlup v Antonově grotesce *Tu ten kámen* (1923), učitel Václav Vejlupek v komedii *Vdavky Nanyňky*

Kulichovy (1925) M. J. Krňanského, František Palacký v Innemannově historickém dramatu *Josef Kajetán Tyl* (1925) nebo Vojtěch v melodramatu Martina Friče *Páter Vojtěch* (1928). Několik rolí vytvořil ve dvacátých letech i v Německu a v Rakousku.

Hlavní nebo větší úlohy vytvořil i ve snímcích, které sám režíroval. Takovým byl Ing. Milan Bell v dramatu *Otrávené světlo* (1921), Ivan Holar v melodramatu *Bílý ráj* (1924), sochař Johny Miller v crazy komedii *Chyťte ho!* (1924), bratr František Havlíček v životopisném snímku *Karel Havlíček Borovský* (1925), učitelský mládenec Josef Zajíček v přepisu divadelní hry Aloise Jiráska *Lucerna* (1952), nadporučík Lukáš v adaptacích světoznámého románu Jaroslav Haška *Dobrý voják Švejk* (1925) a *Švejk na frontě* (1926), továrníkův syn Alík Vilím v komedii *Velbloud uchem jehly* (1926) či JUC. Králiš ve veselohře *Pantáta Bezoušek* (1926).

Ve druhé polovině dvacátých let získal Lamač s Ondrákovou, Hellerem a Wassermanem uplatnění v Berlíně, kde do konce němého období stihli natočit několik snímků, například *Saxophon – Susi / Saxofon Suzi* (1928), *Die Kaviarprinzessin / Kaviárovou princeznu* (1929) nebo *Das Mädel aus U. S. A. / Děvče z U. S. A.* (1930). Filmy Karla Lamače patřily k nejlepšímu průměru tehdejší produkce s kvalitativními výkyvy nahoru, ale občas i dolů. Jeho tvůrčí záběr byl opravdu široký, kromě lidových veseloher a sentimentálních románů, natáčel rovněž kosmopolitně zabarvená melodramata, psychologická dramata, kriminální filmy, později konverzační komedie, hudební revue, ale taktéž hodnotné převody podle motivů z české literatury a českých dějin.

Ovšem pro jeho dílo je charakteristická poctivá snaha odvést co nejlepší výsledek a pobavit pokud možno co nejširší filmové obecenstvo. To se mu také dařilo a prakticky všechny jeho filmy byly hojně navštěvované a oblíbené. Lamač se v Československu angažoval i ve filmových organizacích a klubech (Organizace československého filmového herectva, družstvo Čefid a další), publicistické (pro časopis *Český film*), přednáškové (*Herectví a líčení ve filmu a Fotografie a osvětlovací technika* z roku 1924 pro Organizaci československého filmového herectva a roku 1928 *Důležité otázky československého filmu* pro Masarykův lidovýchovný ústav) a zlepšovatele (s režisérem J. S. Kolárem ve filmu *Akord smrti* poprvé u nás použili odrazové desky a protisvětlo) činnosti. K tomu vydal příručku *Jak se píše filmové libreto* (1923).

S dalšími kolegy stál za vznikem výrobních společností Kalos, K. L. I. M. nebo Elpe a v roce 1926 spoluzakládal nový pražský filmový ateliér Kavalírka, který však o tři roky později vyhořel. Na začátku dvacátých let úzce spolupracoval s J. S. Kolářem a začátkem třicátých let na krátkou dobu vytvořil režisérský tandem s Martinem Fričem, který tak získal vynikající průpravu pro zvukový film.

Z natáčení filmu *Nezlobte dědečka* – uprostřed Otto Heller, Karel Lamač a Vlasta Burian (foto: Národní filmový archiv)

Příchod zvukového filmu na přelomu dvacátých a třicátých let Karla Lamače zachytil v pilné práci a povzbudil k další. V Německu s Anny Ondrákovou založil v roce 1930 společnost Ondra – Lamač – Film a sám nebo s dalšími producenty vyprodukoval (a režíroval) do roku 1938 pod jménem Carl Lamac řadu snímků, hlavně hudební, operetní a revuální komedie, melodramata a jiné. Taková byla komedie *Die vom Rummelplatz / Sensace* (1930), dramata *Der Zinker / Udavač* (1931), *Klein Dorrit / Malá Dorritka* (1934), *Der Hund von Baskerville / Pes baskervillský* (1937) a další.

I přes svou vytíženost v Německu zvládl točit své snímky i v Rakousku, ve Francii a hlavně v Československu. Zde ještě na začátku dekády zažil domácí i světový úspěch s českou a německou verzí komedie *C. a k. polní maršálek* (1930) s Vlastou Burianem v

titulní úloze. Nejenom, že se tento snímek v pražských premiérových kinech hrál rekordních třináct týdnů, ale vedle Martina Friče se Lamač na další léta stal nejčastějším režisérem komediálních snímků tohoto komika (*On a jeho sestra, To neznáte Hadimršku, Lelíček ve službách Sherlocka Holmesa, Funebrák, Nezlobte dědečka, Ducháček to zařídí a U pokladny stál...*).

Z dalších snímků, které ve třicátých letech doma natočil, zmiňme alespoň české i německé verze komedie s Anny Ondrákovou *Polská krev* (1934) a *Důvod k rozvodu* (1937), dále komedii *Slávko nedej se!* (1938) s Věrou Ferbasovou a druhý přepis *Lucerny* (1938) Aloise Jiráska. Ovšem ani v tomto období neodolal zahrát si před filmovou kamerou. Ve svých, i ve filmech dalších režisérů, ztělesnil většinou komické postavy roztržitých a nepraktických starých mládenců, které změní až láska k hlavní hrdince.

Ve své režii si tak zahrál akcesistu Aloise Bernáška v komedii *Dobrý tramp Bernášek* (1933), učitele Vojtěcha Lípu v melodramatu *Jindra, hraběnka Ostrovínová* (1933), soukromého docenta Václava Bulfínka v operetce *Na tý louce zelený* (1936) a synovce Tonnyho v komedii *Milování zakázáno* (1938). Kromě toho za režie Martina Friče si naposledy zahrál partnera Anny Ondrákové jako profesor Karel Suchý ve studentské komedii *Kantor Ideál* (1932) a v partnerství herečky Trudy Grosslichtové se uvedl v postavách JUDr. Anatola Bryndy ve Fričově frašce *S vyloučením veřejnosti* (1933) a smolaře Tommyho Fikejse ve veselohře Svatopluka Innemanna *Tři kroky od těla* (1934).

Po dokončení burianovské komedie *U pokladny stál...* a se vznikem protektorátu Čechy a Morava Lamač i s Ottou Hellerem opustil rodnou vlast. Přes Nizozemsko (kde stihl natočit snímek *De Spooktrein / Půlnoční vlak*), Belgie a Francii se dostal v roce 1940 do Anglie. Ještě v listopadu 1939 se Lamač i Heller dobrovolně přihlásili do řad československé zahraniční armády, v Anglii do roku 1941 sloužil u RAF a do 1946 u pozemního vojska.

Po tuto dobu zastával post válečného filmaře a kameramana. V mezičase mezi válečnými dokumenty o československém boji proti Němcům natočil i tři hrané snímky. Z nich jistě dodnes zaujme aktualizace románu Jaroslava Haška pod názvem *Schweik's New Adventures / Švejk bourá Německo* (1943). V Londýně rovněž k anglickým, sovětským a americkým válečným dokumentům namluvil české komentáře nebo je

opatřil podtitulky.

Po válce vyjednával i o případném návratu do Československa. Žil v Londýně, natočil v Belgii a ve Francii dva filmy a v červenci 1947 doplul se svým novým patentem pohyblivé fotografie do USA. Plány s jeho vynálezem, podnikáním, vlastní produkční společností nebo spoluprací s televizí však nebyly úspěšné. Po zhoršení zdravotního stavu od horečnatého pracovního tempa přijal v roce 1951 nabídku z Německa a vrátil se k filmu. Opět se setkal s Anny Ondrákovou a se stále zhoršujícím se zdravím dokončil komedii *Die Diebin von Bagdad / Zloděj z Bagdadu*. Karel Lamač nakonec těžké nemoci ledvin podlehl ve věku padesáti pěti let 2. srpna 1952 v Hamburku, kde je i pochován. Pro dějiny československé kinematografie zůstává průkopnickou osobností, která se navíc výrazně prosadila i zahraničí, zejména v Německu.